

- Volume 3. Coastal Systems and Continental Margins. Springer Science+Business Media Dordrecht. – P. 394:43-55.
22. Robert W. Knecht. *Integrated Coastal Zone Management for Developing Maritime Countries* / Robert W. Knecht. In: *Coastal Zone Management Imperative for Maritime Developing Nations, 1997. – Volume 3. Coastal Systems and Continental Margins. Springer Science+Business Media Dordrecht. – P. 394:29-43*
23. Syed M. Haq. *Ecology and Economics: Implications for Integrated Coastal Zone Management* / Syed M. Haq. In: *Coastal Zone Management Imperative for Maritime Developing Nations, 1997. – Volume 3. Coastal Systems and Continental Margins. Springer Science+Business Media Dordrecht. – P. 394:1-29.*

УДК 911.3

*Н. В. Гусєва, к. геогр. н.,

**О. М. Задєсенцев, магістрант,

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

**ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ДЕМОГРАФІЧНА ДЕГРАДАЦІЯ СЕВЕРОДОНЕЦЬКО-ЛИСИЧАНСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ В ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

В статті проведений аналіз динаміки чисельності населення і темпів його приросту для Северодонецько-Лисичанської агломерації та окремих її населених пунктів у пострадянський період. Визначено, що для досліджуваної агломерації характерні депопуляція та субурбанізаційні процеси. Оцінено втрати населення Северодонецько-Лисичанської агломерації протягом останніх десятиліть за різними підходами, зокрема доведено, що вони практично для всіх її міських поселень є дуже значимими (перевищують 5 % за десятиліття), а сама агломерація за показником скорочення населення (більше 10 % за тридцятирічний період) є депресивною. Виявлено сучасні демографічні проблеми агломерації в умовах її розташування, з одного боку, в старопромисловому регіоні, а з іншого – в зоні проведення антитерористичної операції. Враховуючи інші проблеми розвитку (соціальні, економічні, геополітичні, екологічні тощо), доведено, що агломерація на сучасному етапі розвитку є кризовою. Визначено, що геополітична криза на сході України має як негативний, так і позитивний вплив на розвиток агломерації в цілому та на динаміку чисельності її населення зокрема.

Ключові слова: чисельність населення, динаміка чисельності населення, темпи приросту населення, динаміка темпів приросту населення, демографічні проблеми, депопуляція, демографічна деградація, депресивність, старопромисловий регіон, зона проведення антитерористичної операції.

Н. В. Гусєва, А. М. Задєсенцев. ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ ДЕГРАДАЦИЯ СЕВЕРОДОНЕЦКО-ЛИСИЧАНСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ В ПОСТСОВЕТСКИЙ ПЕРИОД. В статье проведен анализ динамики численности населения и темпов его прироста для Северодонецко-Лисичанской агломерации и отдельных ее населенных пунктов в постсоветский период. Определено, что для исследуемой агломерации характерны депопуляция и субурбанизационные процессы. Оценены потери населения Северодонецко-Лисичанской агломерации в течение последних десятилетий по разным подходам, в частности доказано, что они практически для всех ее городских поселений очень значительны (превышают 5 % за десятилетие), а сама агломерация по показателю сокращения населения (более 10 % за тридцатилетний период) является депрессивной. Выявлены современные демографические проблемы агломерации в условиях ее расположения, с одной стороны, в старопромышленном регионе, а с другой – в зоне проведения антитеррористической операции. Учитывая другие проблемы развития (социальные, экономические, геополитические, экологические и т.п.), доказано, что агломерация на современном этапе развития является кризисной. Определено, что геополитический кризис на востоке Украины имеет как отрицательное, так и положительное влияние на развитие агломерации в целом и на динамику численности ее населения в частности.

Ключевые слова: численность населения, динамика численности населения, темпы прироста населения, динамика темпов прироста населения, демографические проблемы, депопуляция, демографическая деградация, депрессивность, старопромышленный регион, зона проведения антитеррористической операции.

Вступ. Для будь-якої території – країни, регіону, населеного пункту – населення виступає головною продуктивною силою суспільства, основою формування його працересурсного потенціалу, виступаючи, з одного боку, як виробник, а з іншого – як споживач усіх матеріальних і духовних благ та послуг. Від чисельності, динаміки і структури всього населення та трудових ресурсів зокрема, рівня його загальної підготовки і спеціальної кваліфікації, професійних і трудових навичок залежать розвиток та територіальна організація господарства.

Визначальним параметром населення є його чисельність. Чисельність населення країни в цілому та окремих її територій є результатом взаємобумовленого розвитку всієї сукупності про-

цесів суспільного розвитку, насамперед, соціально-економічних та демографічних. Вивчення динаміки чисельності населення має практичне значення. Знання чисельності населення на певну дату чи період дозволяє оптимально збалансувати розвиток національного господарства і напрями демографічної політики [11]. Таким чином, дослідження населення та динаміки його чисельності як фактору розвитку території, найважливішої передумови її соціально-економічного, інтелектуального, політичного розвитку є надзвичайно важливою науково-практичною задачею.

Особливої значущості дана проблематика набуває для Северодонецько-Лисичанської агломерації, яка, з одного боку, поки що залишається малодослідженою, а з іншого – зазнала дуже си-

льних змін в світлі останніх подій на сході України, пов'язаних із входженням до зони проведення антитерористичної операції, набуттям нею статусу головного адміністративного, соціально-економічного, політичного центру Луганської області, прийняттям десятків тисяч внутрішньо переміщених осіб з непідконтрольних українській владі територій. Ця агломерація є конурбацією та включає 3 міста-ядра (Сєвєродонецьк, Лисичанськ і Рубіжне) і 44 інших населених пунктів (5 міст, 10 селищ міського типу та 29 сільських поселень) [5; 6]. Така складна структура обумовлює важливість дослідження внутрішніх відмінностей динаміки чисельності населення в різних населених пунктах агломерації – міських і сільських, центральних і периферійних, містах і селищах міського типу, великих і малих містах тощо.

Аналіз попередніх досліджень. На сьогоднішній день дослідженнями населення України займаються фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, а також цілий ряд інших науковців, у т.ч. суспільних географів (І. Гудзеляк, В. Джаман, О. Заставецька, Л. Немець, І. Мельник, К. Сегіда, О. Топчєв, В. Яворська, М. Фашевський, О. Хомра, Г. Старостенко тощо). В більшості випадків об'єктами досліджень виступають великі території (вся країна, суспільно-географічні райони, адміністративно-територіальні одиниці тощо). Суспільно-географічні дослідження населення на локальному рівні, зокрема чисельності населення та її динаміки в межах міських агломерацій, зустрічаються не так часто, що робить їх цікавими й актуальними.

З іншого боку, слід зазначити, що міста та міські утворення Донбасу завжди цікавили науковців. Серед географів вагомий внесок у вивчення міських поселень Луганської області (у т.ч. міських агломерацій) у свій час зробили Н. Блажко, Я. Бондаренко, О. Гладкий, А. Доценко, Т. Дробишевська, Г. Заваріка, С. Ішук, П. Коваленко, А. Краснополський, І. Мельник, Г. Підгрушний, Ю. Пітюренко, А. Степаненко та ряд інших.

Метою даного дослідження є здійснення аналізу динаміки чисельності населення Сєвєродонецько-Лисичанської агломерації і темпів його приросту в пострадянський період та обґрунтування депресивності агломерації за показником втрати населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Всеукраїнського перепису населення, в межах Сєвєродонецько-Лисичанської агломерації станом на 2001 р. проживало 411736 осіб, з них 392905 осіб – у міських населених пунктах (95,4 % всього населення). В 2015 р. підрахувати чисельність населення з урахуванням сільських населених пунктів немає можливості, оскільки офіційна статистика не дає такої інформації. Проте, зважаючи на дуже незначну питому вагу сільських жителів у населенні агломерації (4,6 % у 2001 р.), можна розглянути чисельність і динаміку населення агломерації на прикладі міських поселень. Так, у 2015 р. міське населення агломерації складало 344,7 тис. осіб (15,6 % населення Луганської області [14]) (табл. 1). За період 1989–2015 рр. воно зменшилось на 97,3 тис. осіб або на 22,2 %, в т.ч. за 2001–2015 рр. – на 48,2 тис. осіб (рис. 1).

Таблиця 1

Склад, чисельність населення Сєвєродонецько-Лисичанської агломерації та темпи його приросту в 1989–2015 рр. (складено та підраховано авторами за [3; 10; 15])

Населений пункт	Чисельність населення, осіб			Темпи приросту населення, %		
	1989 р. ¹	2001 р. ²	2015 р. ³	1989–2001 рр.	2001–2015 рр.	1989–2015 рр.
Лисичанська міськрада	149149	133249	116001	-10,7	-12,9	-22,2
Міські населені пункти Лисичанської міськради	149149	133249	116001	-10,7	-12,9	-22,2
м. Лисичанськ	126503	115220	101134	-8,9	-12,2	-20,1
м. Новодружеськ	11167	9025	7462	-19,2	-17,3	-33,2
м. Привілля	11479	9004	7405	-21,6	-17,8	-35,5
м. Рубіжне	74078	65300	59141	-11,8	-9,4	-20,2
Сєвєродонецька міськрада	141448	129752	117505	-8,3	-9,4	-16,9
Міські населені пункти Сєвєродонецької міськради	139983	128443	116278	-8,2	-9,5	-16,9
м. Сєвєродонецьк	131376	119940	107167	-8,7	-10,6	-18,4
смт. Борівське	5791	5967	5833	3,0	-2,2	0,7
смт. Воронове	852	763	877	-10,4	14,9	2,9
смт. Метьолькіне	716	531	779	-25,8	46,7	8,8
смт. Сиротине	1248	1242	1622	-0,5	30,6	30,0

Сільські населені пункти Сєвєро-донецької міськради (с. Боброве, с. Воєводівка, с. Осколонівка, с-ще Лісова Дача, с-ще Павлоград, с-ще Синецький)	1465	1309	1227	-10,6	-6,3	-16,2	
Населені пункти Новоайдарського району (західної частини)							
Сільські населені пункти Новоайдарського району (с.Олександрівка, с. Пурдівка, с. Смолянинове, с. Новоохтирка)							
Населені пункти Кременського району (південної та східної частини)							
Міські пункти Кременського району	27686	24447	19727	-11,7	-19,3	-28,7	
м. Кременна	27686	24447	19727	-11,7	-19,3	-28,7	
Сільські населені пункти Кременського району (с. Боровеньки, с. Варварівка, с. Спіфанівка, с. Кудряшівка, с. Михайлівка, с. Нова Астрахань, с. Піщане, с. Червонопопівка, с-ще Житлівка, с-ще Стара Краснянка)							
Населені пункти Попаснянського району (північної та східної частини)							
Міські населені пункти Попаснянського району	51133	41466	33567	-18,9	-19,0	-34,4	
м. Гірське	до жовтня 2014 р.	13559	11473	9921	-15,4	-13,5	-26,8
м. Золоте	входили до складу	22892	17836	14138	-22,1	-20,7	-38,2
смт. Нижнє	Первомайської	3917	3115	2453	-20,5	-21,3	-37,4
смт. Тошківка	міськради	5828	5116	4223	-12,2	-17,5	-27,5
смт. Білогорівка		1347	1186	910	-12,0	-23,3	-32,4
смт. Вовчорівка		1574	1276	829	-18,9	-35,0	-47,3
смт. Малорязанцеве		1148	984	772	-14,3	-21,5	-32,8
смт. Мирна Долина		868	480	321	-44,7	-33,1	-63,0
Сільські населені пункти Попаснянського району (с. Біла Гора, с. Верхньокам'янка, с. Золотарівка, с. Устинівка, с. Шипилівка, с-ще Лисичанський, с-ще Лоскутівка, с-ще Підлісне, с-ще Тополівка)							

¹ Джерело: Всесоюзная перепись населения 1989 г. Численность населения союзных республик СССР и их территориальных единиц по полу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng89_reg1.php

² Джерело: Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/city/>

³ Джерело: Чисельність наявного населення України на 1 січня 2016 року [Електронний ресурс] / Відп. за випуск М. Б. Тімоніна. – К. : Державна служба статистики України. – 86 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

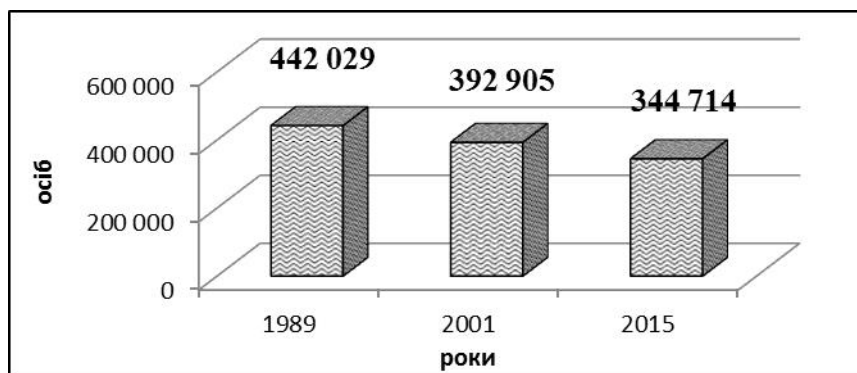

Рис. 1. Динаміка чисельності міського населення Северодонецько-Лисичанської агломерації протягом 1989–2015 рр., осіб (побудовано авторами за [3; 10; 15])

В урбаністиці немає єдиної точки зору щодо того, який відсоток населення повинно втратити місто, щоб вважати його «депресивним» або «кризовим» [8]. Не можна вважати депресивним будь-яке місто, населення якого зменшилося на певному відрізку часу. Про те, що демографічна деградація набула рис депресії можна судити, лише якщо її характер став затяжним, а частка втраченого населення значною. Американський економіст Р. Роуланд назвав значною втрату населення більше ніж 5 % за десятиріччя. Для десятирічних періодів такий поріг дійсно є оптимальним [1; 16]. Враховуючи, що тільки міські населені пункти Северодонецько-Лисичанської агломерації втратили 10,7 % свого населення за 1989–2001 рр. та 12,9 % – за 2001–2015 рр., зменшення населення агломерації в пострадянський період можна вважати дуже значним. З табл. 1 видно, що за 1989–2001 рр. втрати населення абсолютно всіх міських поселень агломерації перевищували 5 %, окрім смт. Сиротине і смт. Борівське. Останнє показало навіть збільшення населення на 3,0 %. Найбільше скоротилося населення в смт. Мирна Долина (на 44,7 %), смт. Метьюлкіне (на 25,8 %), м. Золоте (на 22,1 %), м. Привілля (на 21,6 %), смт. Нижнє (на 20,5 %). Слід враховувати, що сільське населення зменшувалося ще більшими темпами.

В 2001–2015 рр. позитивну динаміку населення мали вже три селища міського типу – Воронове (на 14,9 %), Сиротине (на 30,6 %) і Метьюлкіне (на 46,7 %). Всі інші міські поселення агломерації за цей період втрачали населення – від -2,2 % в смт. Борівське до -35,0 % в смт. Вовчоярівка. Серед 18-ти міських населених пунктів п'ятивідсотковий поріг втрати населення перетнули 14 поселень.

На думку С. Баканова, втрати населення понад 5 % за десятиліття не можна вважати критерієм депресивності міста. Під депресією розуміють тільки стійку тенденцію втрати населення, яка підтримується на протязі декількох десятиліть. Темпи зменшення населення можуть зміню-

ватися, але напрям динаміки повинний залишатися незмінним. Виходячи з цього, С. Баканов, вивчаючи міста Уральського району (Росія), визначив депресивними ті з них, що за 30-ти річний період втратили не менше 10 % населення, причому негативна динаміка в них зберігалась на всіх відрізках часу досліджуваного періоду. Втрата десятої частини населення є значущою перш за все тому, що вона здійснює серйозний вплив на чисельність і структуру трудових ресурсів міста, що в свою чергу відбивається на стані містоутворюючої бази [1]. Як уже зазначалося вище, міста і селища міського типу Северодонецько-Лисичанської агломерації за 1989–2015 рр., тобто за 27 років, втратили 22,2 % свого населення, іншими словами – п'яту його частину. Найбільше скорочення населення за цей період було характерне для поселень у зоні впливу Лисичанська – смт. Мирна Долина (на 63,0 %), смт. Вовчоярівка (на 47,3 %), м. Золоте (на 38,2 %), смт. Нижнє (на 37,4 %), м. Привілля (на 35,5 %), м. Новодружеськ (на 33,2 %), смт. Малорязанцеве (на 32,8 %), смт. Білогорівка (на 32,4 %) (табл. 1, рис. 2). У цих населених пунктах разом з сильною депопуляцією спостерігаються інтенсивні імміграційні процеси, що посилюються у зв'язку з прифронтовим положенням території. До початку проведення антитерористичної операції на Донбасі від'ємне міграційне сальдо було викликано низьким рівнем життя через високі показники безробіття, обумовлені розривом виробничих зв'язків з Лисичанськом (саме жителі Білогорівки і Вовчоярівки на кар'єрах видобували сировину для хімічного підприємства «Лисичанська сода», яке не працює з 2010 р.).

В цілому серед 18-ти міських населених пунктів Северодонецько-Лисичанської агломерації депресивними за показником втрати населення є всі поселення, за виключенням селищ міського типу, що входять до складу Северодонецької міськради (Борівське, Воронове, Метьюлкіне, Сиротине), чисельність населення яких за роки незалежності України навіть збільшилась. Це свід-

чить про субурбанізаційні процеси в приміській зоні Северодонецька, пов'язані з активним міграційним відтоком населення з міста до зони супутників, особливо впродовж 2001–2015 рр. (табл. 1, рис. 2).

В наступних своїх працях С. Баканов дещо уточнив поняття депресивних міст, зазначивши, що ними є поселення, які мають негативний демографічний баланс, що перевищує порогове

значення в 5 % втрат населення за одне десятиліття, за умови, що ця негативна демографічна тенденція спостерігалася на декількох десятирічних інтервалах, тобто була стійкою. Такий підхід дозволяє згладити випадкові флуктуації чисельності населення і врахувати різні адміністративні перетворення [2]. З табл. 1 видно, що депресивними за цим критерієм є всі міські населені пункти Северодонецько-Лисичанської агломерації, за

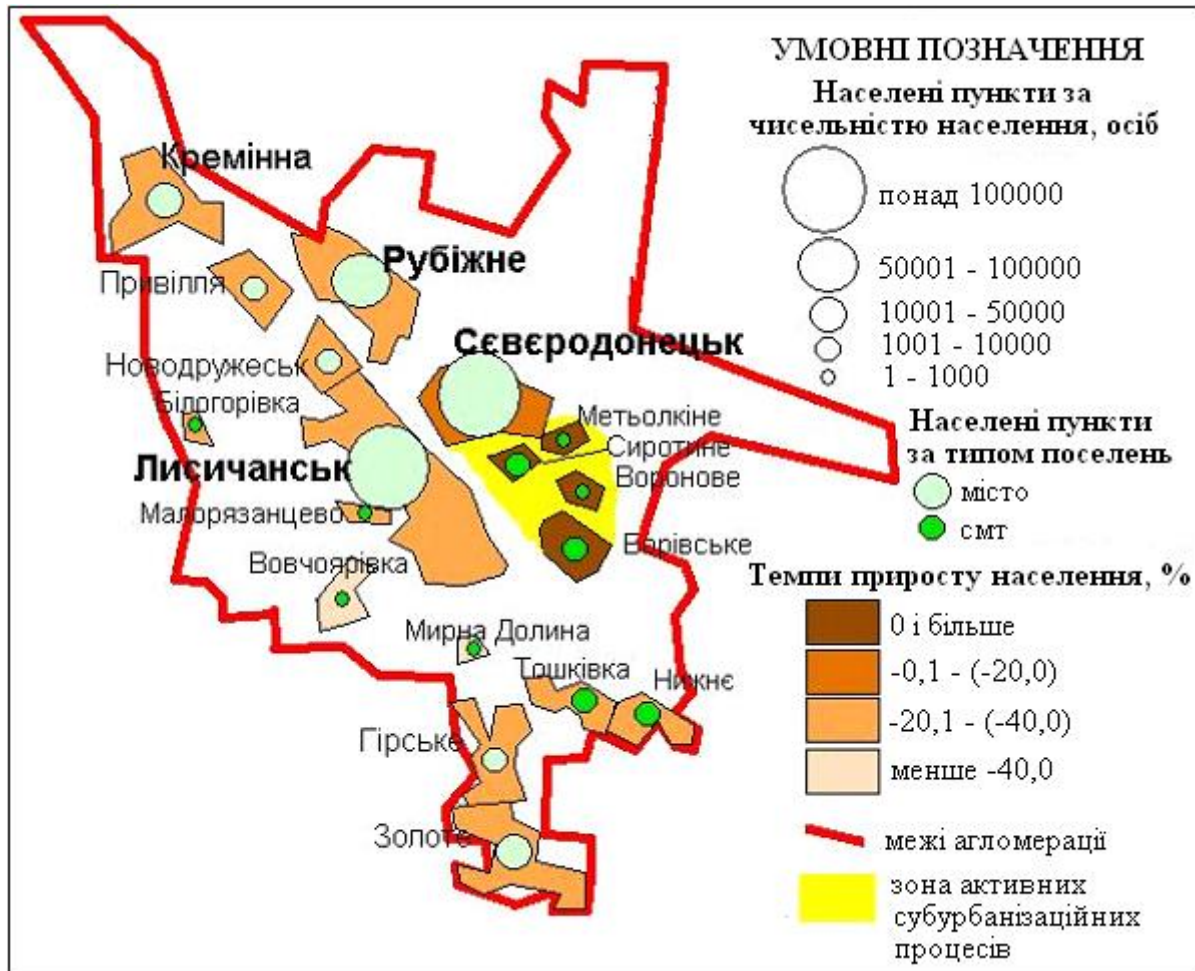

Рис. 2. Темпи приросту населення міських поселень Северодонецько-Лисичанської агломерації протягом 1989–2015 рр. (побудовано авторами за розрахунками за [3; 15])

виключенням чотирьох вищезгаданих селищ міського типу у передмісті Северодонецька.

Негативна динаміка чисельності населення Северодонецько-Лисичанської агломерації в пострадянський період обумовлена в першу чергу депопуляцією населення через від'ємні показники природного приросту (рис. 3).

Для опису міст з такими негативними тенденціями в науковій літературі використовуються терміни *declining* – занепадаюче, *stagnant* – стагнующе, *disappearing* – зникаюче [16]. На пострадянському просторі знайшла застосування інша класифікація – поділ міст на депресивні і кризові. Під *депресивним містом* розуміється такий його тип, який проходить стадію розвитку, що харак-

теризується, в порівнянні з попереднім періодом, спадом виробництва, появою безробіття, зниженням інвестиційної та міграційної привабливості, і супроводжується відтоком населення. Коли депресія приймає затяжний характер і посилюється подальшим погіршенням основних соціально-економічних показників, настає стадія, яку можна назвати *кризовою* [2]. Враховуючи надзвичайно високі темпи зменшення чисельності населення Северодонецько-Лисичанської агломерації протягом останніх десятиліть (табл. 1), загострення демографічної ситуації (рис. 3), негативне сальдо міграції, розташування в зоні проведення антитерористичної операції, хронічний характер соціально-економічних проблем (обва-

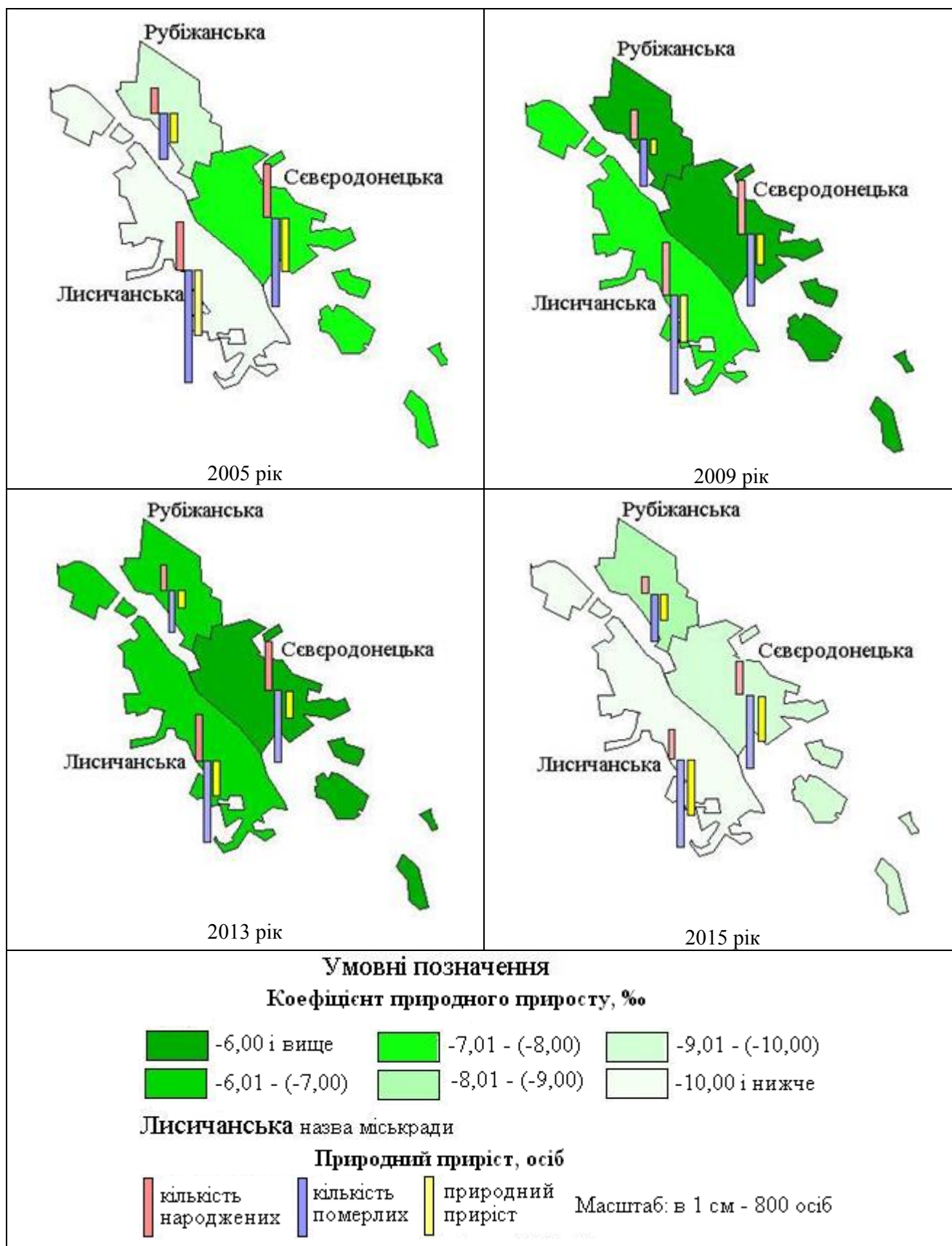

Рис. 3. Коефіцієнт природного приросту за міськрадами Северодонецько-Лисичанської агломерації в 2005–2015 рр. (побудовано авторами за [12; 13; 14])

льне скорочення промислового потенціалу через призупинення чи закриття підприємств, зменшення ринку збуту промислової продукції через різке скорочення зовнішньоекономічних зв'язків з Росією, низька інвестиційна привабливість, розташування у старопромисловому регіоні, монофункціональність багатьох поселень у складі агломерації, складна ситуація на ринку праці тощо [4]), досліджувану агломерацію можна вважати кризовою.

Проведення антитерористичної операції на Донбасі мало як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку Северодонецько-Лисичанської агломерації. По-перше, обумовило притік внутрішньо переміщених осіб. Так, станом на 1.01.2017 р. на контрольованій українською владою території Луганської області мешкало 292031 переселенців (17,7 % їх загальної кількості в Україні) [9]. Переважна їх більшість проживає в населених пунктах Северодонецько-Лисичанської агломерації. Це, з одного боку, дещо згладило негативну динаміку чисельності населення агломерації, а з іншого – загострило ситуацію на ринку праці. По-друге, агломерація стала найголовнішим промисловим, транспортним, культурним, освітнім, адміністративним, політичним центром Луганської області. До її міст з тимчасово окупованих територій переведені практично всі ВНЗ, культурно-мистецькі організації, промислові підприємства тощо. У Северодонецьку з 2014 р. розташована Луганська обласна державна (військово-цивільна) адміністрація та ряд інших обласних закладів. Все це ак-

тивізувало непромислові види діяльності – управління, освіту і науку, медицину та охорону здоров'я, культуру і мистецтво, фізкультуру і спорт, що є позитивним явищем. Зросло транспортне значення Северодонецько-Лисичанської агломерації, до якої прямує єдина функціонуюча залізнична гілка, що зв'язує Луганщину з іншими регіонами та забезпечує транзит пасажирів. Збільшився обсяг капітальних інвестицій в агломерацію.

Висновки. Северодонецько-Лисичанська агломерація на сьогоднішній день є головним адміністративним, соціально-економічним, політичним центром Луганської області, в якому проживає 15,6 % населення регіону. Пострадянський період розвитку агломерації характеризується негативною динамікою чисельності населення через депопуляцію та від'ємне сальдо міграції. Такі вкрай негативні тенденції можна пояснити її розташуванням у старопромисловому регіоні, де з уходом пострадянської промисловості відбуваються кризові явища в економіці [7]. Втрати населення практично всіх міських поселень агломерації є дуже значними (перевищують 5 % за десятиліття). За показником скорочення населення (більше 10 % за тридцятирічний період) агломерація є депресивною. Враховуючи інші проблеми її розвитку (демографічні, соціально-економічні, геополітичні, екологічні тощо), агломерацію можна вважати кризовою. Геополітична криза на сході України має як негативний, так і позитивний вплив на динаміку чисельності населення Северодонецько-Лисичанської агломерації.

Література

1. Баканов С. А. Демографическая деградация города как индикатор его депрессивной динамики [Електронний ресурс] / С. А. Баканов. – Режим доступу : <http://aik-sng.ru/text/krug/2003/342-370.pdf>
2. Баканов С. А. Демографическая деградация городов в старопромышленных районах Урала (1959–2010) [Електронний ресурс] / С. А. Баканов. – Режим доступу : http://elar.ufu.ru/bitstream/10995/47077/1/gr_1_2017_05.pdf
3. Всесоюзная перепись населения 1989 г. Численность населения союзных республик СССР и их территориальных единиц по полу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://demoscope.ru/weekly/ssp/sng89_reg1.php
4. Гусева Н. В. Проблеми розвитку Северодонецько-Лисичанської агломерації в нових геополітичних реаліях / Н. В. Гусева, О. М. Задесенцев // Науковий вісник Херсонського державного університету : зб. наук. праць. Серія : Географічні науки. – Херсон, 2017. – № 7. – С. 36-42.
5. Гусева Н. В. Типологічні ознаки Северодонецько-Лисичанської агломерації / Н. В. Гусева, О. М. Задесенцев // Економічна та соціальна географія : наук. зб. – К., 2017. – Вип. 77. – С. 10–18.
6. Гусева Н. В. Северодонецько-Лисичанська агломерація: межі, склад, структура / Н. В. Гусева, О. М. Задесенцев // Регіон–2016: стратегія оптимального розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10–11 листопада 2016 р.). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – С. 270–275.
7. Мельник І. Г. Динамічні аспекти розвитку великих міст України / І. Г. Мельник // Регіон–2017: стратегія оптимального розвитку : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19–20 вересня 2017 р.). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – С. 106–108.
8. Мельник І. Міські поселення Луганщини: нові виклики на фоні старих проблем / І. Мельник // Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : колективна монографія / За ред. К. Мезенцева, О. Олійника, Н. Мезенцевої. – К. : Видавництво «Фенікс», 2017. – С. 121–142.

9. Міграція з окупованих територій: куди прямують переселенці [Електронний ресурс] // Слово і діло. Головний сайт про політиків. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2017/02/13/infografika/suspilstvo/mihracziya-z-okupovanyh-terytorij-kudy-pryamyuyut-pereselenci>
10. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/city/>
11. Проскурніна А. А. Статистичний аналіз чисельності та структури населення країни [Електронний ресурс] / А. А. Проскурніна // Управління розвитком. – 2014. – № 11. – С. 153-156. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_11_56
12. Статистичний щорічник Луганської області за 2009 рік / За ред. С. Г. Пілієва; Головне управління статистики у Луганській області. – Луганськ, 2010. – 514 с.
13. Статистичний щорічник Луганської області за 2013 рік / За ред. І. В. Шаблієнко; Головне управління статистики у Луганській області. – Луганськ, 2014. – 479 с.
14. Статистичний щорічник Луганської області за 2015 рік / За ред. Д. Я. Протопопова; Головне управління статистики у Луганській області. – Северодонецьк, 2016. – 428 с.
15. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2016 року [Електронний ресурс] / Відп. за випуск М. Б. Тімоніна. – К.: Державна служба статистики України. – 86 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Rowland R. H. Declining and Stagnant Towns of the USSR / R. H. Rowland // Soviet Geography: Rev. and Translation. – 1980. – № 21. – P. 195–218.

UDC 911.375:314.8

*N. V. Husieva, PhD (Geography),
G. O. Kucheriava, PhD (Geography), Assistant Professor,
O. S. Suptelo, PhD student,
V. N. Karazin Kharkiv National University

CONCEPT OF WORLD CITIES: HUMAN-GEOGRAPHICAL APPROACH

Н. В. Гусєва, Г. О. Кучерява, О. С. Суптелo. СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СВІТОВИХ МІСТ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ. В статті проведено дослідження еволюції концепції світових міст, виявлено суспільно-географічні аспекти її формування і розвитку. Світові (глобальні) міста викликають значну зацікавленість та є об'єктом дослідження спеціалістів різних сфер. В сучасній науковій літературі зустрічається цілий ряд термінів, що описують феномен світових міст, зокрема «глобальне місто», «світовий центр», «світовий фінансовий центр», «космополіс», «інформаційне місто», «медійне місто», «метрополіс», «екуменополіс», «глобальний міський регіон», «столиця капіталу», «міжнародне місто», «місто, що глобалізується», «мегамісто», «інтерактивне місто» тощо. Дефініції поняття «світові міста» спираються на такі аспекти як економічний розвиток, політичний вплив, соціальна значимість. Можна виділити декілька підходів в ідентифікації феномена світового міста, заснованих на різних принципах, – геоеконімічний, геополітичний, соціокультурний, історико-географічний, геодемографічний, інформаційно-комунікаційний, сервісний, інноваційний. Важливим виглядає суспільно-географічний підхід, який поєднує всіх вищеперераховані та забезпечує максимально комплексне дослідження феномену світових міст.

Ключові слова: глобальне місто, світове місто, світовий центр, світовий фінансовий центр, космополіс, інформаційне місто, медійне місто, метрополіс, екуменополіс, глобальний міський регіон, столиця капіталу, міжнародне місто, місто, що глобалізується, мегамісто, інтерактивне місто, концепція світових міст, суспільно-географічний підхід до концепції світових міст.

Н. В. Гусєва, А. А. Кучерява, О. С. Суптелo. СТАНОВЛЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ МИРОВЫХ ГОРОДОВ: ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ. В статье проведено исследование эволюции концепции мировых городов, выявлено общественно-географические аспекты ее формирования и развития. Мировые (глобальные) города вызывают большой интерес и являются объектом исследования специалистов разных сфер. В современной научной литературе встречается целый ряд терминов, описывающих феномен мировых городов, в частности «глобальный город», «мировой центр», «мировой финансовый центр», «космополис», «информационный город», «медийный город», «метрополис», «экуменополис», «глобальный городской регион», «столица капитала», «международный город», «глобализирующийся город», «мегагород», «интерактивный город» и другие. Дефиниции понятия «мировой город» базируются на таких аспектах как экономическое развитие, политическое влияние, социальная значимость. Можно выделить несколько подходов в идентификации феномена мирового города, основанных на различных принципах, – геоэкономический, геополитический, социокультурный, историко-географический, геодемографический, информационно-коммуникационный, сервисный, инновационный. Важным является общественно-географический подход, который объединяет всех вышеперечисленные и обеспечивает максимально комплексное исследование феномена мировых городов.

Ключевые слова: глобальный город, мировой город, мировой центр, мировой финансовый центр, космополис, информационный город, медийный город, метрополис, екуменополис, глобальный городской регион, столица капитала, международный город, глобализирующийся город, мегагород, интерактивный город, концепция мировых городов, общественно-географический подход к концепции мировых городов.

Formulation of the problem. The modern stage of society's development can rightly be called the time of large cities: agglomerations, conurbations, megalopolises, alpha cities, megacities, metropolises, world (global) cities, etc., that have become the main players on the map of great politics,